



## Uusi ja vanha Hayden White

**Hayden White: The Fiction of Narrative. Essays on History, Literature, and Theory 1957–2007. Ed. and with introduction by Robert Doran. The Johns Hopkins University Press, Baltimore 2010. 382 s.**

■ Hayden Whiten (s. 1928) usin teos on rakennettu hänen aiempiin kokoelmiinsa *Tropics of Discourse* (1978), *The Content of the Form* (1987) ja *Figural Realism* (1999) sisällyttömistä teksteistä. Vain yksi, History and Theory-aikakauslehdessä 2007 julkaistu arvio Paul Ricoeurin teoksesta *La mémoire, l'histoire et l'oubli* (2000) on ajalta Figural Realism -kokoelman jälkeen. Kaikki uuden kokoelman kaksikymmentäkolme tekstiä on julkaistu jo aiemmin. Ne on valinnut kirjallisuudentutkija Robert Doran, joka on myös laatinut kokoelmaan laajan esipuheen. Lyhykäisissä saatesanoissaan White ei ota kantaa

Doranin tulkintoihin työstään. Varovaisuuteen onkin aihetta, mutta lukijan kannalta on hankalaa, että käy kuten Figural Realism -kokoelman kohdalla, johon White ei myöskään halunnut laatia teemojaan esittelevää johdantoa. Silti uusi koelma sisältää muutamia uutisia.

Ensimmäinen kiinnostava uusi korostus tulee kokoelman toimittajalta. Doran jakaa Hayden Whiten teoreettisen otteen kehittymisen kolmeen selkeään vaiheeseen, teoriaan troopeista (kertomuksen juonirakenteista), narratiivisuuden merkityksen pohdintaan ja figuratiivisen kerronnan nostamiseen etusijalle. Ensimmäisessä vaiheessa 1970-luvulla White oli vielä strukturalisti ja lähti liikkeelle ajattelun syvärakenteiden määrittämistä kertomuksen muodoista. Strukturalismi kuitenkin jäi, ja hän alkoi kannattaa post-strukturalismin sävyttämiä pessimistisiä käsityksiä kertomuksen muodoista menneen tai nykyisen todellisuuden kuvausta vääristävinä esteinä. Yksinkertaista faktojen totuudellisuutta voidaan kyllä koetella, mutta kertomukset (tulkinnat ja teoriat), jotka eivät Whiten mielestä voi perustua todellisuuteen vaan ovat kek-

sittyjä, ovat kaikki yhtä vääriä. Kolmas painotus, kertomuksen figuratiivisuus todellisuutta jäljittelevänä ominaisuutena, tuli jo varovaisesti esille ikään kuin koepallona Figural Realism -kokoelmassa, etenkin Eric Auerbachin *Mimesis*-teosta käsittelevässä esseessä ja kokoelman ohjelmallisen ytimen muodostavassa ”The Modernist Event”-esseessä. Nyt White on kiinnostunut siitä, miten kertomus voi olla kuvaannollisesti eli figuratiivisesti todellisuutta vastaava. Ajatuksen siitä, että figuratiivisuuden korostaminen on Whiten ajattelun uusi painotus, tuo esille teoksen toimittaja Doran ja hiukan aiemmin Whiten 2009 ilmestyneessä juhla kirjassa *Re-figuring Hayden White* argentiinalainen professori Verónica Tozzi, joka myös pohjaa Whiten Auerbachia käsittelevään esseeseen.

Ei ole mitään kummallista siinä, että pitkän uran tehnyt tutkija muuttaa kantojaan. Uudenkin oppiminen lienee luullista. Mutta kovin vastakaisten käsitysten samanaikainen ylläpitäminen antaa sekavan vaikutelman. White itse on ainakin toistaiseksi halunnut ylläpitää samanaikaisesti erilaisia tulkintoja narratiivisuuden luonteesta. Uudessa kokoel-

massa on kuitenkin eräitä 1990-luvun lopun tekstejä, joissa ilmenee painon siirtäminen pessimistisestä narratiivisuuden määrittelystä sen positiiviseen tulkintaan. Toimittaja itse lainaa erästä 2004 ilmestynttä, Whiten seuraavaan Primo Levin omaelämäkerrallisia tekstejä käsittelevään teokseen tulevaa tekstiä.<sup>1</sup> White esittää, että ”kirjallisten keinojen” käyttäminen tekee Primo Levin tekstin entistä realistisemmaksi. Tässä kohden realistinen tarkoittaa, että Levi pystyy sanomaan jotain tärkeää ja olennaista käsittelemästään vaikeasta aiheesta juuri valitsemiensa tyylikeinojen ansioista. Tämä ajatus on analoginen ”The Modernist Event”-esseen vaatimukselle siitä, että ”holokaustisen” 1900-luvun kauheudet (atomi-pommi, keskitysleirit, luonnon saastuminen, väestöräjähdyksen jne.) vaativat historiankirjoitukselta kuvauksen kohteelle adekvaatin kirjallisten keinojen valikoiman omaksumista.

Ajatus on toistettu painokkaasti myös käsillä olevassa kokoelmassa (s. 306). Johdonmukaisesti White antaa periksi kanadalaiselle historiateoreetikolle David Carrille ja myöntää narratiivisuuden olevan myös todellisuuden tiedostamisen keino, eikä vain (kirjallisen) esityksen muoto (s. 282). Myönnytyksen saa myös italialainen historiantutkija Carlo Ginzburg, joka teoksessaan *History, Rhetoric, and Proof* (1999) arvosteli Whiten käsityksiä retoriikasta yksipuolisik-

si. Mainitsematta arvostelijansa nimeltä tai edes sitä, että häntä on arvosteltu, White korostaa nyt (s. 313) ettei jako ensimmäisen ja toisen kertaluokan narratiiveihin onnistu. Kokoelman toimittaja Doran kuitenkin erottaa vielä faktan ja fiktion toisistaan. Tapahtuma ja fakta sen tulkintana, vaikkakin vain ensimmäisen kertaluokan narratiivina, pitää nyt erottaa toisistaan. Tapahtuma kuuluu todellisuuden piiriin, mutta fakta on kielellinen tosiasia ja siksi retoriikan läpitynkema. White korostaa, että voidaan kehittää menetelmiä koetella ”yksinkertaisten” faktojen todenperäisyyttä. Tämä myönnytys tietysti aukaisee tien myös toisen kertaluokan narratiivien pätevyyden koettelulle.

Whiten pitkä uran muistaminen auttaa ymmärtämään hänen lähtökohtiaan. Kun hän opiskeli Euroopan aatehistoriaa toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä, siirtytiin historiateoreettisessa keskustelussa merkilliseen vaiheeseen. Valtavirran historiantutkimus oli liudentanut vanhan historistisen teorian rakennelman yksinkertaiseksi kronologian seuraamiseksi. Laveasta teoreettisesta rakennelmasta oli jäänyt jäljelle se lattea ajatus, että järjestämällä tutkitut tapahtumat oikeaan järjestykseen ne samalla selittyvät. Historia osassa akateemistakin tutkimusta koettiin vailla omaa teoreettista perustaa olevaksi tarinankerronaksi.<sup>2</sup> Sellaisessa tilanteessa oli

luonnollista asettaa kysymys siitä, miten historiankirjoitus ja kaunokirjallisuus sitten poikkesivat toisistaan. Myös sellaiset työt kuin Emery Neffin *The Poetry of History* (1947), Leo Braudyn *The Plot of Time* (1970) ja Peter Gayn *Style of History* (1974) lähtivät liikkeelle tästä tilanteesta.

Tätä taustaa vasten on myös ymmärrettävissä se, miksi White ei halua ymmärtää toisenlaisen historiantutkimuksen, esimerkiksi *Annales*-koulukunnan piirissä esitettyä historismin kritiikkiä. Sekä White itse (esim. s. 199 ja 274) ja teoksen toimittaja Doran (s. xxiii) tekevät ranskalaisen historiantutkijan Fernand Braudelin kohdalla ikävän virheen väittäessään tämän esittämää ”tapahtumahistorian” arvostelua narratiivisuutta vastaan kohdistetuksi tai jopa narratiivin hylkäämiseksi. Sama tulkinta, joka auttaa sivuuttamaan ”tapahtumahistorian” teoreettisen arvostelun, esiintyy jo kokoelmassa *The Content of the Form* (1987). White ei voi hyväksyä ajatusta, että *Annales*-historioistija Braudel arvosteli samaa vihollista, historismia, jonka kimppuun myös hän itse tuolloin kävi (mutta kokonaan toisesta suunnasta). Koska White tekee tämän virheen toistuvasti, sillä on erityinen merkitys suojelemissa hämää kohtaa (historismin käsitteen purkamatta jättämistä) hänen omassa lähtökohdissaan.

Hayden Whiten työn lähtökohdille on aina ollut

1. Hayden White: *Figural Realism in Witness Literature*. *parallax* 10, 2004:1, 113–124.

2. Tämä ei merkinnyt kuitenkaan, ettei historismin teoriaperintö vaikuttanut käytännön tutkimustyötä

ohjaavina periaatteita. Siksi puhumme usein ns. perinteisestä historiantutkimuksesta.

tyypillistä kirjallisen kaanonin merkkiteosten, olivat ne sitten historiantutkimuksen tai yhteiskuntafilosofian klassikkoja, lukemisen problematisointi. Tämä hyvin vanhakantaisen aatehistorian metodologinen näkökulma on säilynyt selkeänä samalla kun harrastus historiantutkimuksen poetiikkaan on kuihtunut. Jo Figural Realism -kokoelma keskittyi romaanin (Proust), ihmistieteiden (Freud ja Auerbach), elokuvan ja musiikin tutkimukseen. Uusi teema, Primo Levin omaelämäkerrallinen tuotanto, on toinen esimerkki Whiten kiinnostuksen lopahtamisesta historiantutkimukseen.

*Matti Peltonen*